

MEMO

Aan : NVvR
Van : Van Oort & Van Oort
Betreft : Verslag AO Rechtspraak
Datum : 26-04-2018

Aanleiding

Van Oort & Van Oort volgde op 25 april 2018 het AO Rechtspraak en maakte hierover het onderstaand verslag.

Samenvatting

- Op 25 april jl. debatteerde de Tweede Kamercommissie J&V met minister Dekker (Rechtsbescherming). Tijdens het debat gaf de minister aan dat de rechtspraak zelf de financiële gevolgen moet oplossen die het gevolg zijn van de “beperkte resultaten” van het project Kwaliteit en Innovatie (KEI). Volgens de minister moet de organisatie kritisch naar zichzelf kijken en de reserves vanuit de egalisatierekening aanspreken. Extra geld vanuit het ministerie komt er niet, omdat dit ten koste zou gaan van bijvoorbeeld de brandweer of de politie. Rond de zomer laat de minister weten hoe het verder moet met de digitalisering.
- Voor de heer Van Oosten (VVD) en de heer Van Dam (CDA) is de KEI-discussie aanleiding om naar de structuur en organisatie van de rechtspraak te kijken. Volgens deze woordvoerders moet de Raad voor de Rechtspraak meer sturing krijgen op de beheersvraagstukken: de overkoepelende kwesties als ICT, doorlooptijden en de inzetbaarheid van rechters bij andere rechtbanken. Over dit onderwerp bereiden de woordvoerders een motie voor.
- Er is een structureel financieel probleem in de rechtspraak: de vaste lasten blijven hoog, maar de financiering loopt terug –gelijk met het aantal zaken. Na de zomer verschijnen de resultaten van extern onderzoek naar het bekostigingssysteem. De minister zal de resultaten meenemen in de prijsafspraken met de Raad voor de Rechtspraak.
- Het CDA wil een bevestiging van de motie-Oskam dat er geen nieuwe rechtbanklocaties zullen sluiten. Ook de SP, CU en GroenLinks roepen hiertoe op. Volgens de minister worden er in principe geen nieuwe rechtbanklocaties gesloten. Wel moet de rechtspraak nadenken over de vraag: “Waar is rechtspraak nodig?”
- De werkvloer moet nauwer betrokken worden bij ingrijpende beslissingen in de rechtspraak. Daartoe roepen de heer Groothuizen (D66), mevrouw Buitenweg (GroenLinks) en de heer Van Nispen (SP) op. D66 vindt dat het vertrouwen van de werkvloer hersteld moet worden. Volgens de minister ligt deze bal vooral bij de rechtspraak zelf.
- Ten slotte hebben verschillende Kamerleden zich enthousiast uitgesproken over experimenten met maatschappelijk effectieve rechtspraak. In dit verband diende de SP een initiatief in om te komen met het “Huis van het recht.” Dit zijn fysieke plekken waar burgers terecht kunnen met sociaaljuridische problemen. In het Huis van het recht zijn ook een mediator, advocaat en schuldhulpverlening actief.
- Onder andere CDA, VVD en SP gaven al aan tijdens het debat dat zij behoefte hebben aan een Verlengd Algemeen Overleg (VAO) om moties in te dienen.

Toezeggingen

- Voor de zomer wordt de Kamer geïnformeerd over het gesprek van de minister met de Raad voor de Rechtspraak over het delen van capaciteit tussen rechtbanken.
- In het najaar stuurt de minister een brief aan de Kamer over het afzien van verplichte procesvertegenwoordiging in kantonzaken in hoger beroep.
- Kort na de zomer wordt de Kamer geïnformeerd over de bekostigingssystematiek van de griffierechten.
- De minister stuurt een verkenning van de Belgische procedure rond deurwaarders.
- Rond de zomer geeft de minister een reactie op het SP-initiatief Huis van het recht.
- Voor de zomer stuurt de minister een voortgangsrapportage over KEI aan de Kamer.

Verslag eerste termijn

De heer Van Nispen (SP)

- Het project KEI was niet doordacht en heeft zeer negatief uitgepakt voor de rechtspraak. De werkvloer signaleerde dit al veel eerder. Dat stelt de SP. De partij wil weten wat de minister zichzelf verwijt, waarom er niet eerder is geluisterd naar de werkvloer en wat de minister nu gaat doen. Daarnaast wil de partij weten wat de gevolgen zijn van het mislukken van KEI voor het (administratieve) personeel en voor rechtzoekenden.
- Er is een structureel financieel probleem in de rechtspraak; de vaste lasten blijven hoog, maar de financiering loopt terug –gelijk met het aantal zaken. De heer Van Nispen wil weten hoe de minister dit probleem wil voorkomen.
- “De NVvR is vernietigend over de HGK; kantonlocaties zijn gesloten en rechtspraak is verder weg komen te staan van de mensen,” zegt de heer Van Nispen. Hij wil niet dat de minister nog meer rechtbanklocaties gaat sluiten.
- De SP-woordvoerder hekelt de hoogte van de griffierechten: “het toegangkaartje tot het recht is te duur.” Dit is een probleem, met name voor mensen met lagere vorderingen. In de door de minister ontwikkelde scenario’s voor griffierechten wil hij graag dat scenario 1B wordt aangepast, zodat mensen met een vordering van net meer dan 500 euro minder hard worden getroffen.
- Ten slotte komt de SP met het initiatief voor een “Huis van het recht”. Per 60.000 burgers moet er een fysieke plek zijn, waar mensen in hun omgeving terecht kunnen met sociaaljuridische problemen. In het Huis van het recht, zijn ook een mediator, advocaat en schuldhulpverlening actief. Volgens de partij zijn er goede voorbeelden, in België en in Roermond.

De heer Groothuizen (D66)

- D66 start met het goede nieuws: internationaal staat de rechtstaat in Nederland hoog aangeschreven, er zijn 100 rechters aangenomen en er wordt op tal van plekken geëxperimenteerd met innovatieve manieren van rechtspraak.
- Wel signaleert de heer Groothuizen dat knelpunten in KEI al langer speelden: ambities waren te hoog, taken te complex en de organisatie onvoldoende voorbereid op het traject. Volgens hem had het departement eerder aan de bel moeten trekken, hij wil weten hoe de minister dit soort situaties in de toekomst gaat voorkomen.
- Volgens de D66’er is het vertrouwen van de werkvloer een belangrijk onderwerp. Hun klachten zijn eerst genegeerd en daarna werd de beroepsgroep weggezet als hindermacht. Hij wil weten wat de minister gaat doen aan het vertrouwen.

- Er is een structureel probleem met de P*Q-financiering van de rechtspraak; de vaste lasten blijven hoog en de bekostiging loopt terug. D66 vindt dat het bekostigingsmodel op de schop moet, omdat anders de innovatiekracht van de rechtspraak in het geding komt.
- De heer Groothuizen vraagt of de minister bereid is een scenario te ontwikkelen voor de griffierechten, zonder staffelcategorieën.
- Het e-court blijft onvoldoende transparant, met name de rol van de arbiter is zeer onduidelijk. Dat constateert D66. “Ziet de minister ruimte voor verbetering en voldoende wettelijke kaders wel,” vraagt de woordvoerder.

Mevrouw Buitenweg (GroenLinks)

- GroenLinks signaleert dat er niets is gedaan met de aanbevelingen van het parlementair onderzoek ICT-projecten bij de overheid: “hoe kan het dat er is overgegaan tot digitalisering, voordat processen zijn gestandaardiseerd, er voldoende draagvlak en duidelijkheid zijn over zeggenschap?” Ook wil de partij dat de minister reflecteert op de rol van het ministerie. In de verdere digitalisering moeten professionals uit de rechterlijke macht nauwer betrokken worden.
- GroenLinks is bang dat er maatschappelijke ongelijkheid ontstaat tussen mensen die rechtspraak nog kunnen betalen en zij die dit niet kunnen. De partij wil weten hoe de griffierechten in Nederland zich verhouden tot andere landen en of de griffierechten een serieus obstakel vormen voor kwetsbare groepen.
- Volgens de rapportage van Sociaal Werk Nederland vergroten de e-courts ongelijkheid in Nederland. De procedures (via algoritmes) en de beslissingen van de e-courts zijn niet transparant. Daarnaast vreest GroenLinks dat e-courts financiële problemen niet in een bredere context plaatsen, zoals schuldenrechters dat wel doen.

De heer Van Oosten (VVD)

- De VVD geeft aan dat niet alle kosten in KEI slecht zijn geïnvesteerd, binnen sommige sectoren is de digitalisering wel succesvol geweest. Ook zijn middelen besteed aan de verbetering van digitaal procederen en aan reorganisaties. De heer Van Oosten wil weten of de ingreep door de minister leidt tot verdere vertragingen van de digitalisering en hoe de uitblijvende financiële baten worden opgevangen, die zijn ontstaan door het afblazen van KEI.
- Voor de VVD is de KEI-discussie aanleiding om naar de structuur en organisatie van de rechtspraak te kijken. Rechtbankbesturen staan voor de eigen mensen, maar daardoor is het heel lastig om processen te standaardiseren. Volgens de VVD moet de Raad een doorslaggevende stem hebben, bijvoorbeeld als het gaat om de inzet van rechters van de ene rechtbank bij een andere, om achterstanden weg te werken. De partij wil dat de minister kritisch kijkt naar de organisatie van de rechtspraak.
- Deurwaarders moeten in onbetwiste geldlasten tussen bedrijven direct kunnen optreden, zonder de tussenkomst van de rechter, net zoals in België. Dat vindt de VVD. Volgens de partij is dit goedkoper en efficiënter dan wanneer er eerst een rechter aan te pas moet komen.
- Ten slotte stelt de heer Van Oosten dat met de verhoging van de competentiegrens de toegang en de tevredenheid van rechtszoekenden is toegenomen. Hij vindt dat bij kantonzaken ook in hoger beroep de competentiegrens verhoogd moet worden.

De heer Markuszower (PVV)

- Volgens de woordvoerder van de PVV straffen rechters te laag en is de rechterlijke macht een “in zichzelf gekeerde kaste” die “niet voldoende kritisch is op zichzelf.” Volgens hem moeten er minimumstraffen komen, “zodat rechters niet meer kunnen blunderen en gevaarlijke misdadigers altijd lang in de gevangenis zitten.”

- Ook vindt de PVV'er dat rechters gekozen moeten worden. Dit zou ertoe leiden dat "blunderende rechters" ontslagen worden.

De heer Van Dam (CDA)

- In het jaarverslag van de Raad voor de Rechtspraak 2017 staat dat de toegang tot de rechter verslechtert, gelijk met de stijgende kosten van de rechtsgang voor de rechtszoekende. De griffierechten hebben hierin een aandeel. Het CDA wil weten of dit alle rechtszoekenden even hard raakt, of alleen bepaalde categorieën. De partij wil het onderwerp "griffierechten" graag bespreken gelijk met het AO Rechtsbijstand.
- Volgens de CDA-woordvoerder worstelen veel (overheids)organisaties met hun ICT-processen, zeker als deze hand in hand gaan met hervormingen en met reorganisaties. Van de minister wil hij weten wat de weg vooruit is en welke rol de Raad daarin heeft. Volgens de woordvoerder zou de Raad zijn doorzettingsmacht moeten gebruiken als het om beheeraspecten van de rechtspraak gaat.
- De rechtspraak heeft een tekort van 28 miljoen euro en er is 34 miljoen euro afgeschreven vanuit de egalisatierekening. "Wil de minister weergeven hoe de kosten zich ontwikkelen, in het licht van de egalisatierekening en de P*Q-discussie," vraagt de heer Van Dam.
- Het CDA wil een bevestiging van de motie-Oskam dat er geen nieuwe rechtbanklocaties zullen sluiten. Recht is nodig in de nabijheid van mensen, stelt de woordvoerder. Hij benadrukt dat de NVvR aangeeft dat de Herziening van de Gerechtelijke Kaart (HGK) heeft geleid tot verminderde toegankelijkheid, bereikbaarheid en zichtbaarheid van het recht. Volgens hem moeten we niet per se terug naar de rechtbanklocaties van voor de HGK, maar moet er vooral gekeken worden naar nieuwe concepten van rechtspraak.
- De CDA'er staat in principe sympathiek tegenover het voorstel van de SP om te komen met het Huis van het recht.

Mevrouw Van der Graaf (ChristenUnie)

- De rechtspraak is een onmisbare peiler in de democratische rechtstaat. Maar de ChristenUnie ziet ook dat de rechtspraak soms conflicten tussen rechtzoekenden vergroot. De partij hecht daarom aan de buurtrechter, omdat deze het recht dichterbij brengt en veel zaken tot een schikking kan brengen. De partij hoopt dat de experimenten met de buurtrechter breder navolging krijgen.
- KEI is de rechtspraak boven het hoofd gegroeid, aldus mevrouw Van der Graaf. Zij heeft begrip voor de beslissing van de minister om aan de noodrem te trekken, maar wil wel graag een reflectie van de minister op het eigen optreden. Ook wil zij weten hoe de minister verder wil, rekening houdend met de werkdruk in de rechterlijke macht.
- De evaluatiecommissie-HGK roept op om een dialoog te organiseren over de spreiding van recht in Nederland. De ChristenUnie is blij dat de minister dit oppakt en in gesprek gaat met de rechtspraak over de verdeling van zaken en kantoorruimte. De partij wil niet dat er getornd wordt aan het huidige aantal rechtbanklocaties.
- De woordvoerder heeft zorgen over de werkwijze van e-courts en de bescherming van kwetsbare groepen. "Worden de consumentenbeschermingsregels wel voldoende getoetst, zoals in de reguliere rechtspraak," vraagt zij. Ook zouden de uitspraken van de e-courts openbaar moeten zijn.

Minister Dekker (Rechtsbescherming)

- De minister signaleert een groeiende kloof tussen wat de samenleving verlangt en wat de rechtspraak kan bieden. In dat verband noemt hij de lange doorlooptijden, de hoge kosten en de

niet optimale uitkomsten. Ondanks een lagere instroom van zaken, is de omloopsnelheid niet verhoogd. Tegelijkertijd spreekt de minister nog enkele rechters die niet willen digitaliseren, terwijl vernieuwing blijvend nodig is in de rechtspraak.

- Samen met het ministerie heeft de Raad voor de Rechtspraak het KEI-traject voorbereid, maar de Raad is in principe verantwoordelijk voor de implementatie van het project. De implementatie kent op dit moment “beperkte resultaten,” aldus de minister. Maar, niet alle investeringen zijn weggegooid geld, voegt hij daaraan toe. Een deel van de investeringen is terechtgekomen bij reorganisaties en de digitalisering van zittingszalen. Maar een verdere uitrol van digitalisering zal meer kosten met zich meebrengen, waarschuwt hij.
- Na de *board review* en de reactie van de Raad daarop, is de minister nog steeds niet gerustgesteld. Volgens hem ontbreken de onderliggende basisvoorwaarden om dergelijke problemen in de toekomst te voorkomen. Als structurele problemen ziet de minister:
 - Niet alle neuzen binnen de rechtspraak staan dezelfde kant op, bij ingrijpende beslissingen rond de digitalisering. Rechtbanken en gerechtshoven moeten bereid zijn om effectief stappen te zetten;
 - Kennis en ervaring op het gebied van ICT is niet voldoende betrokken bij het managen en uitrollen van KEI;
 - Er is onvoldoende duidelijkheid over wie de uiteindelijke beslissingen neemt. Op een interruptie van de heer Van Oosten, voegt de minister toe dat hij in gesprek gaat met de Raad over hoe zij gebruik maakt van de formele aanwijzingsbevoegdheid.
- De heer Groothuizen interrumpeert dat de zorgen van de werkvloer eerst niet serieus zijn genomen en dat de werkvloer nu wordt weggezet als hindermacht. “Hoe wil de minister de werkvloer meekrijgen,” wil hij weten. De minister reageert dat die verantwoordelijkheid vooral bij de Raad ligt. De Raad moet om de tafel met presidenten en met de mensen uit de organisatie. Tegelijkertijd vragen vernieuwingen ook inspanningen en offers van de werkvloer. De hele rechtspraak moet hetzelfde gevoel voor missie en urgentie krijgen, ten aanzien van digitalisering. Dat vindt de minister. Als oproep geeft hij de rechtspraak mee: “anno 2018 kun je niet meer zonder digitalisering, ga met elkaar in gesprek hierover.” In reactie op een interruptie van GroenLinks over de *governance* door de Raad, geeft de minister aan dat hij graag om de tafel gaat met betrokken partijen, maar dat vooral de rechtspraak zelf aan zet is.
- De heer Van Nispen interrumpeert dat rechters al lange tijd de problemen aankaarten, maar dat er niet naar hen is geluisterd. Er is al veel administratief personeel ontslagen, waardoor rechters tijd kwijt zijn met administratieve handelingen. Volgens de minister moet ervoor gezorgd worden dat vooral de werkvloer profijt heeft van de digitalisering, maar hij geeft aan dat er soms al heel lang gesproken is met de werkvloer en met rechtbanken over de digitalisering.
- Om goed zicht te houden op het vervolg van de digitalisering in de rechtspraak, gaat de minister zorgen voor *checks and balances*: het ministerie voert periodiek overleg, er komen meer voorgangsrapportages, externe reviews en toetsen door het Bureau IT.
- De rechtspraak is niet onevenredig hard aangeslagen voor bezuinigingen, ten opzichte van andere sectoren. Dat stelt de minister. Volgens hem staat het buiten kijf dat de rechtspraak moet meebewegen. Naast hoge kosten (en het uitblijven van baten) leiden minder zaken tot minder financiering. De begroting laat een tekort zien, maar voor 2017 en 2018 biedt de egalisatierekening soelaas, volgens de minister. Niettemin moet de rechtspraak ook kritisch naar de eigen organisatie kijken om te bezien op welke manier ze de geplande taakstelling wil uitvoeren. De Raad komt met voorstellen.
- Volgens minister Dekker is het van belang kritisch naar het bekostigingssysteem te kijken, wegens de grote verschillen tussen de zaakinstroom en de ramingen. Hij laat externe

deskundigen onderzoek doen naar het bekostigingssysteem. De resultaten van het onderzoek verwacht hij na de zomer.

- De HGK was een grote operatie, die niet teruggedraaid moet worden, vindt de minister. De eidevaluatie legt de vinger op de zere plek, onder andere met betrekking tot digitalisering en de rol van het middenmanagement.
- Het regeerakkoord is heel helder, vindt de heer Dekker: “in beginsel worden er geen rechtbanken gesloten.” Dat is volgens hem in lijn met de motie-Oskam. Wel vindt de minister dat de rechtspraak breder moet kijken naar de vraag: “op welke locaties zou je recht moeten spreken?” In die discussie laat de minister de rechtspraak de ruimte.
- De VVD interrumpeert met de vraag of het mogelijk is om rechters van rechtbanken met overcapaciteit, te plaatsen bij rechtbanken met ondercapaciteit. De minister gaat hierover in gesprek met de Raad. Dit gesprek koppelt de minister terug rond de zomer.
- Griffierechten voorkomen dat rechtzoekenden te lichtvaardig de gang naar de rechter maken, stelt de minister. Het oude systeem (met variabele tarieven) was erg bewerkelijk en gaf onduidelijkheid vooraf bij de rechtzoekenden. Het huidige systeem knelt vooral bij mkb-bedrijven met kleine vorderingen. De minister doet onderzoek hoe dit probleem budgetneutraal kan worden opgelost, binnen het ontwikkelde scenario 1B. De resultaten hiervan verwacht de minister in september of oktober.
- Rechtzoekenden ervaren een hoge mate van tevredenheid over de rechtsgang en de kosten zijn lager, sinds de verhoging van de competentiegrens. Dat zegt minister Dekker in reactie op vragen van GroenLinks.
- Op het verzoek van de heer Van Oosten zoekt de minister uit of het mogelijk is om de verplichte procesvertegenwoordiging af te schaffen bij beroep in kantonzaken. Hierover stuurt de minister in het najaar een brief aan de Kamer.
- De minister van Rechtsbescherming zal nadenken over de mogelijkheden om het Belgische systeem in te voeren, waarbij de deurwaarder direct een onbetwiste vordering kan vorderen. Dit neemt de minister mee in zijn brief over griffierechten en/of in zijn gesprek met de Raad over een snellere incassoprocedure.
- Wat betreft het gebruik van het e-court deelt de minister de zorgen over: de bedenktijd, of er sprake is van een geldig beding, de wijze van digitale besluitvorming, de invulling van de samenvoegingsbepaling en de vraag wat ambtshalve getoetst wordt. Op dit moment loopt er een pro formazitting om prejudiciële vragen te stellen over de uitspraken van het e-court.
- Ook over de openbaarheid van algoritmes doet de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak. Over dit onderwerp ligt ook een prejudiciële vraag voor bij het Hof in Luxemburg.
- Rond de openbaarheid van uitspraken in arbitrage is de minister terughoudend, omdat in dit soort zaken vertrouwelijkheid een grote rol speelt. De zorgen van GroenLinks over dat deze vorm van rechtspraak kwetsbare rechtzoekenden benadeelt, deelt de minister niet.
- “Het initiatief van de heer Van Nispen is zeer interessant,” zegt de minister. Wel heeft hij vraagtekens bij de dichtheid van het voorstel van de SP. Niettemin is de minister bereid mee te denken met een verkenning. Daarnaast brengt de minister een bezoek aan België in verband met de vredesrechter en laat hij hierover onderzoek doen door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC).
- Ten slotte is de minister blij met de experimenten van rechtbanken en wil hij hen graag experimenteerruimte geven. Indien nodig wil de minister deze experimenteerruimte wettelijk ondersteunen.

Tweede termijn

De heer Van Nispen (SP)

- De SP wil dat de werkvloer betrokken wordt bij de toekomstplannen. De zorgen van rechters moeten serieus genomen worden.
- De financiële problemen in de rechtspraak zijn groot. Maar rechters mogen hiervan niet de dupe worden en ook de rechtzoekenden niet. Van de SP mogen er daarom geen extra rechtbanklocaties sluiten.
- De heer van Nispen vraagt een Verslag Algemeen Overleg (VAO) aan.

De heer Groothuizen (D66)

- “Hoe gaat de rechtspraak verder met digitaliseren,” vraagt de CDA-woordvoerder. Cruciaal zijn het herstel van het vertrouwen van de werkvloer en overeenstemming over de toekomst.

Mevrouw Buitenweg (GL)

- GroenLinks maakt zich zorgen over de aangekondigde bezuinigingen. Deze mogen niet ten koste gaan van de toegang en de kwaliteit van rechtspraak.
- Ten slotte wil zij dat alle wettelijke regelingen openbaar worden gemaakt.

De heer Van Oosten (VVD)

- De VVD is van plan een motie in te dienen, samen met het CDA, over het beheersvraagstuk in de rechtspraak. Het gaat om overkoepelende kwesties als de ICT, doorlooptijden en de inzetbaarheid van rechters in het hele land.

De heer Van Dam (CDA)

- Innovatieve experimenten vinden vooral plaats in het civiele en bestuursrecht. De CDA'er ziet ook graag dat er binnen het strafrecht naar innovaties wordt gekeken.

Minister Dekker (Rechtsbescherming)

- Allereerst is er volgens de minister geen sprake van een nieuwe bezuiniging, maar van al ingezette taakstelling. Een onderzoek naar de bekostigingssystematiek komt dit najaar, belooft hij.
- Vlak na de zomer stuurt de minister een brief over de rechtsbijstand, waarin de minister het Huis van het recht meeneemt.
- Een update over KEI komt voor de zomer, na gesprekken met de Raad.
- Alle uitspraken zijn wettelijk openbaar, geeft minister Dekker aan. Echter, het anonimiseren van uitspraken is duur, waardoor volledige publicatie van alle zaken nu geen prioriteit heeft.
- Na de zomer verschijnen de resultaten van het onderzoek naar de reden waarom mensen geen gebruikmaken van rechtspraak. De minister stelt voor dat mevrouw Buitenweg daarna kan bepalen of er meer onderzoek nodig is naar de gevolgen van de verhoging van het griffierecht.
- Er zijn goede voorbeelden van experimenten die toepasbaar zijn in de sector straf, ziet de heer Dekker. Zo is er in Eindhoven een Community rechter, die een overbrugging maakt tussen civiel- en strafrecht.